

Huml, Václav

Příspěvek k osídlení Starého Města pražského před polovinou 13. století

Archaeologia historica. 1999, vol. 24, iss. [1], pp. 127-[142]

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/140327>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

B.

VÝZKUM MĚST

Příspěvek k osídlení Starého Města pražského před polovinou 13. století

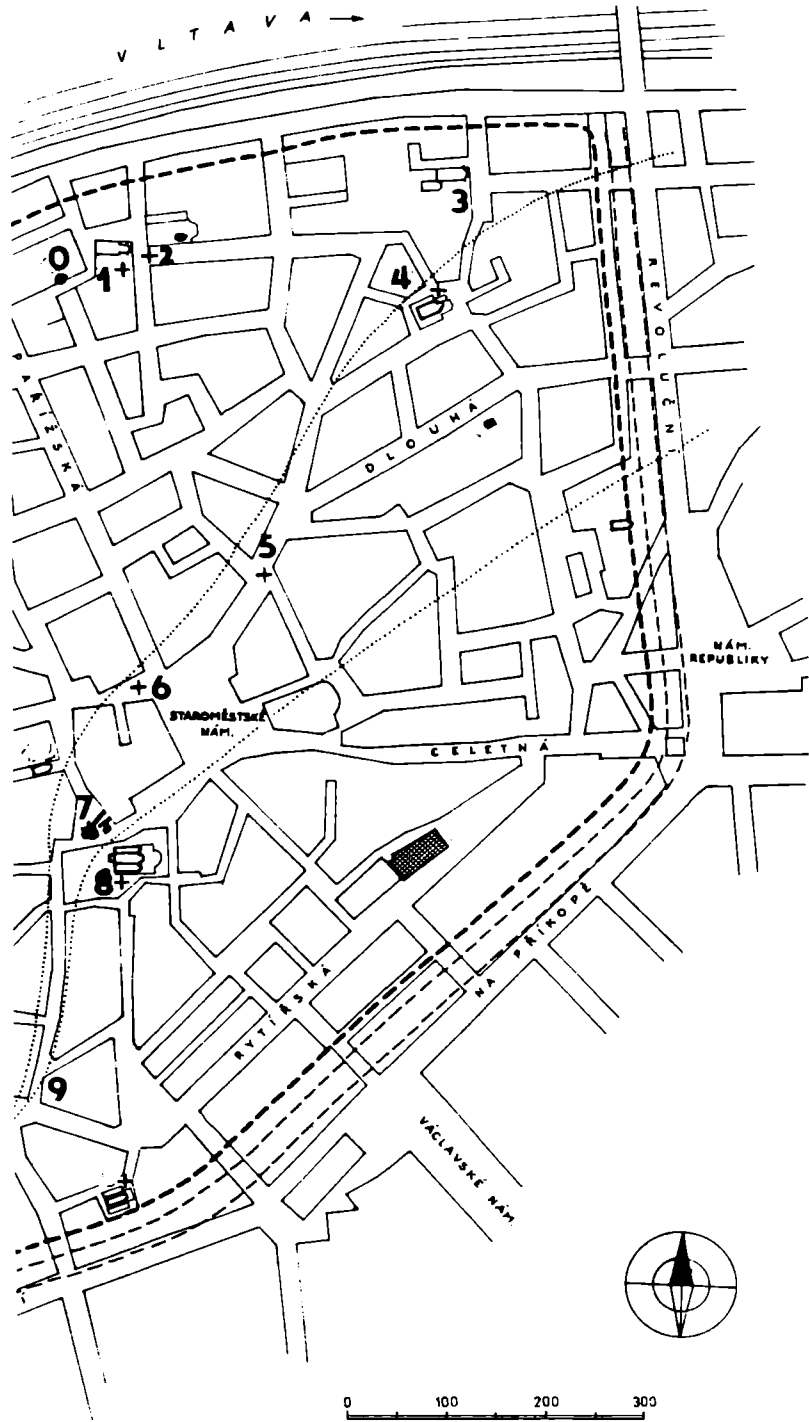
† VÁCLAV HUML

Díky intensivnímu archeologickému výzkumu známe z areálu pozdějšího staroměstského území četné pozůstatky sídlištních objektů, ať jsou to zahloubené obytné či zásobní jámy anebo nejrůznější pece, a to jak na území nivy včetně úzkého pásu podél Vltavy (např. Reichertová, 1967, 525 an; táž, 1989, 113 an; Huml, 1981, 50 an; Ječný et alii, 1984, 211 an.), tak i podél komunikací např. v Kaprovce (Šírová, 1977, 216 an.), v Jilské ul. (Muk, 1961, 57; Hrdlička, 1982, 615, o. 9; týž, 1993, obr. 1:4; Starec, 1998, 28, obr. 1). Dosavadní obraz osídlení doplňují nové nálezy, z nichž některé jsou obsahem předloženého příspěvku (o. 1).

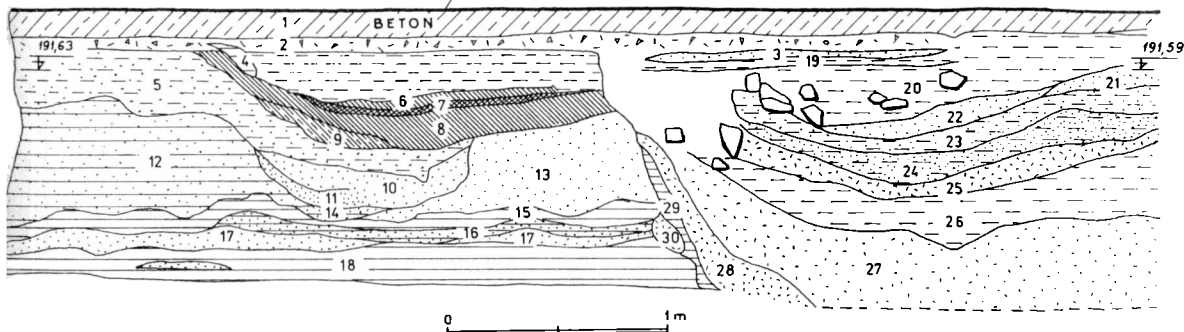
Předně je to oblast maninské terasy, kde v sousedství nálezů z Jilské ulice (Hrdlička, 1982, 615, o. 9) ve dvoře domu čp. 446/8 při východní straně vnitřního dvorka se během výkopů v r. 1992 podařilo zachytit na profilu kotlovitou pec (vrstva č. 6–9) o hl. 0,7 m a šířce 1,8 m (191,70 m n. m.), vloženou do záspy staršího sídlištního objektu (vrstva č. 5, 10, 11). V 16. stol. ji na severní straně porušil výkop pro odpadní jámu (vrstvy č. 20–29), jejíž dno nebylo možno již hlouběji prozkoumat (obr. 2).

Doklady starší sídlištní situace kromě plochy Malého náměstí (Starec, 1998, 27–29, obr. 2) nacházíme v těsné blízkosti kostela sv. Michala. Reliktem starší sídlištní situace je oválná jáma o délce 2,0 m, šířce 0,6 m a hl. 0,4 m, zahloubená do hlinitého písku a štěrkopísku a na vnitřní straně pokrytá červenou mazanicí. Vnitřek jámy vyplňoval hnědý hlinitý písek. Jižně od jámy se v písku nacházely kosty bronzů. Sídlištní jáma se dnem na kótě 191,85 m n. m. (obr. 3a, b) protнула horizont s kostrovými hroby (superpozice s kostrovým hrobem č. 50 a hrobem č. 51 – kóta 191,58 m n. m.). Nejstarší hroby z téže úrovně byly zahloubeny do vltavských štěrkopísků.

Hřbitovní horizont pokračoval na západní straně jednolodního románského kostela do prostoru kolem západní věže na kótě 191,16–192,08 m n. m. in: Dragoun, 1990, 289). K datování přispívají nálezy bronzových záušnic o průměru 30×32 mm, získaných západně od kostela a v prostoru věže. Starší sídlištní horizont byl odkryt též východněji v jižní apsidě kostela sv. Michala, kde ve štěrkopísku byly znatelné kúllové jamky konstrukce, předcházející stavbě jižní lodi kostela (Huml, Muk, 1990, 282, o. 5. 6). Sídlištní horizont pokračoval směrem severním do sousedního Richtera domu, kde byla odkryta zemnice z 12. stol. (Dragoun, 1988, 45 an., obr. s. 47 a s. 50), a to již na ploše Malého náměstí. Výzkumem byl odkryt větší počet hrobových jam, které naopak překrývaly obytné jámy a pece, pocházející podle nalezené keramiky z 11. stol. (Starec, 1998, 27–29, o. 2). V prostoru jihozápadně od tržiště se při stavebně historickém výzkumu prokázala řada románských domů (Hrdlička, 1992, obr. 1:4; Starec, 1998, obr. 1). Severovýchodně od Malého nám. (obr. 1:6) je doložen neznámý hřbitov u kostela sv. Mikuláše, který dokládá hrncovitá nádobka s motivem hřebenových vpichů na podhrdlí a na těle zdobeném pásem rýh a několikanásobných vlnic, na dně se třemi výčnělky (Huml, Starec, 1997, 260, obr. 4). Nádobka podle J. Slámy náleží k tzv. středočeské skupině slovanské keramiky, typ C, datované již do 9.–10. století (Sláma, 1970, 159, obr. 1, za upozornění děkuji Doc. J. Slámovi). To znamená, že v okruhu sv. Mikuláše můžeme hledat osídlení ještě starší než je 11. století, jak bylo autory publikováno (Huml, Starec, 1997, 260, obr. 4). Další raně středověké pohřebiště, datované denárem

Obr. 1. Praha 1, Staré Město: 1 – kostel sv. Kříže, 2 – kostel sv. Šimona a Judy, 3 – klášter sv. Anežky, 4 – areál kolem kostela sv. Haštala, 5 – Dlouhá ulice, 6 – kostel sv. Mikuláše, 7 – Malé náměstí, 8 – areál kostela sv. Michala, 9 – Jiřská ulice. Kresba: Št. Novák.

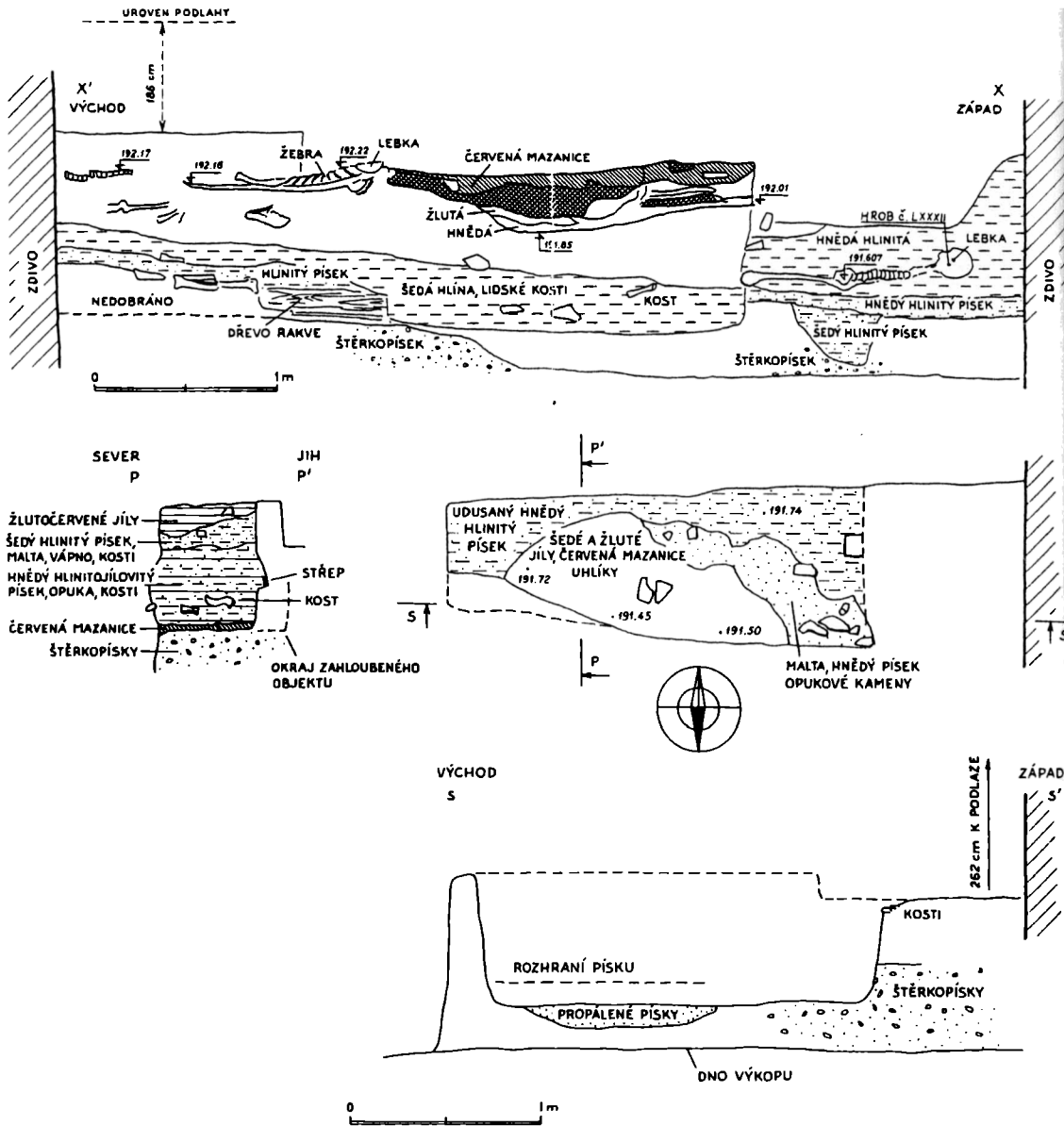
Obr. 2. Praha 1, Jiřská ulice čp. 446/8. Řez terémem a pecí: 1 – beton, 2 – stavební suť, 3 – písek, 4 – jíl, 5 – hnědý hlinitý písek, 6 – okrová mazanice, 7 – tmavě šedý popel, 8 – kompaktní mazanice, 9 – červenohnědá rozdrobená mazanice, 10 – hnědožlutý mramorovaný písek, 11 – světle žlutý mramorovaný písek, 12 – světle béžový zrnitý písek s jílem, 13 – žlutý zrnitý písek, 14 – jíl s pískem, 15 – žlutý jíl, 16 – rezavý jíl s pískem, 17 – rezavý písek, 18 – žlutý mazlavý jíl, 19 – tmavě hnědá hlína, 20 – hnědá hlína s kameny, 21 – světle rezavý písek, 22 – světle šedý písek, 23 – světle šedohnědý písek, hlinitý, 24 – tmavě hnědá hlína s pískem, kameny a uhlíky, 25 – malta, zl. cihel, 26 – hnědá hlína s kameny, uhlíky, kusy malty a zlomky keramiky 16. stol., 27 – rozrušená malta, kusy cihel a kameny, 28 – světlá malta s kameny. Kresba: V. Huml.

do 11. století, je situováno na západním konci Dlouhé ulice před čp. 713-I (Dragoun, 1981, 193 a 194).

Doklady o osídlení před polovinou 13. století byly zjištěny především v úzkém pobřežním pásu podél Vltavy na severním okraji staroměstského prostoru (obr. 1:1–3). Toto území propojovala stará obchodní cesta vedoucí od maninského brodu. Stopy nejstaršího osídlení byly např. zjištěny v areálu Anežského kláštera, založeném Anežkou Přemyslovnou v r. 1234, a to při archeologickém výzkumu v západní části klášterního dvora, kde pod smetištěm ze 16. stol. se našla předklášterní kulturní vrstva s keramikou se žlábkovou šroubovicí, rýhami a výjimečně vpichy (Reichertová, 1981, 150), stejně tak i horizont se železářskými pecemi sloužícími k druhotnému vypalování železných lup, odkrytými na dvoře před býv. kostelem sv. Františka (dvě čokovité jámy s vypálenými hlinitými stěnami ke dnu zúženými (Reichertová, 1981, 149, 153; táž, 1989, 149, plán XII, str. 166). Pozůstatky sídliště nacházíme též v okolí kostela sv. Haštala na maninské terase (IVa) v prostoru fary (struska, odpad po výrobě kostěných knoflíků (Tryml, 1986, 75).

Další skupina nálezů sídlištní povahy byla zjištěna západněji v prostoru mezi severním koncem dnešní Pařížské třídy a nemocnicí Na Františku (obr. 4). K osídlení náleží publikovaná skupina sídlištních objektů, zjištěná r. 1972 (Huml, 1981, 51–53) ve vybagrované jámě pro stavbu ubytovny IH Continental. Jedná se o 16 objektů (8 polozemnic, 2 zásobní jámy a pece), zasypaných před polovinou 13. století. Ze zasypaných objektů, zapuštěných do vltavských štěrkopísků (kóta 185,96 m n. m.), byly vyzdvíženy zlomky nádob zdobených na povrchu šroubovicí, rýžkami, plochými vlnicemi s jednoduchými, zduřelými (12) a nízko vytaženými (7) okraji a ve tvaru plochého okruží (3). Zastoupeny jsou i cihlové misky kónického tvaru s rozevřeným ústím – tzv. tyglíky. Nálezy archaických zduřelých okrajů dovolují stanovit pro existenci sídliště datum „ad quem“.

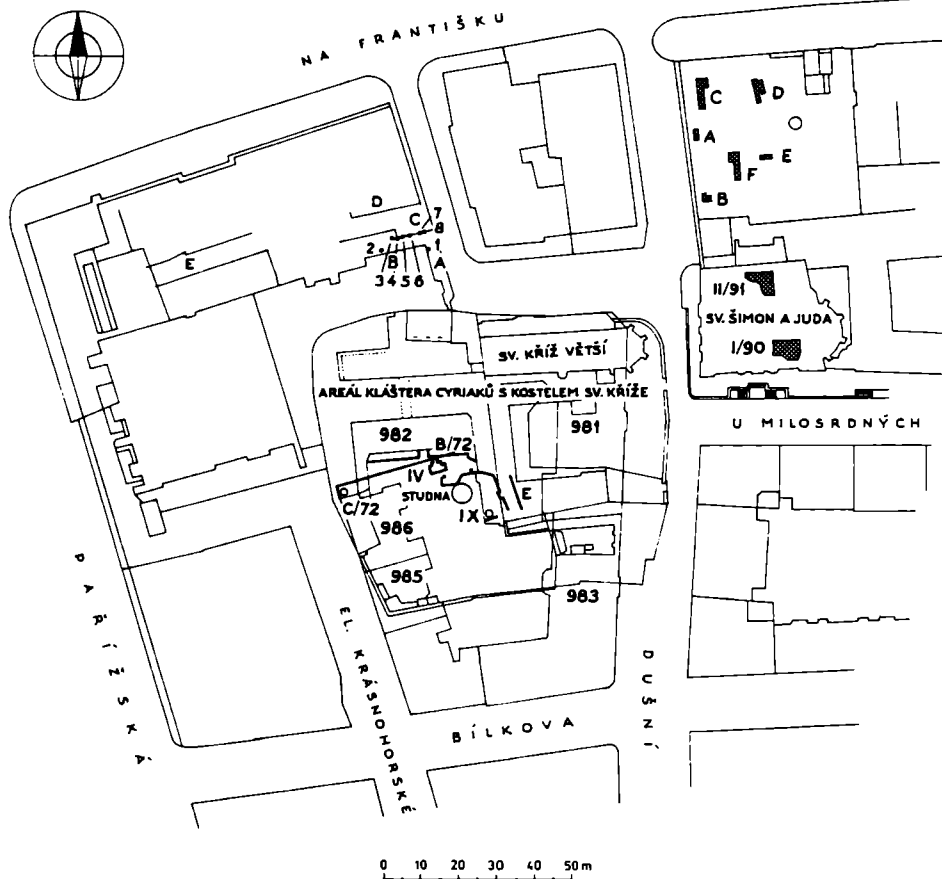
V r. 1990 se archeologický výzkum přesunul do areálu kostela sv. Šimona a Judy (obr. 4–11). V jihovýchodní části jeho interieru se našla gotická kamenná dlažba a pod ní středověký hřbitovní horizont, zastoupený hrobkami č. IV a č. V. Pod nimi ležely kostrové hroby muže č. 10 a č. 11, situované před schodištěm a při jižní straně kostrový hrob ženy č. 6. Pod tímto horizontem, datovaným ostruhou s pyramidovým bodcem, nalezenou u hlavy kostry č. 10, se objevily sídlištní objekty – zásobní jáma (A), polozemnice

Obr. 3. Praha 1, kostel sv. Michala – situace, půdorys a řez oválnou jámou. a) sonda CH – řez V–Z, jižní strana, b) sonda I. řez V–Z. Kresba: V. Huml, M. Puk.

(B) a pec (C). Na východní straně je situována zásobní jáma A/90 (obr. 7, 10) o průměru 80×60 cm a hloubce 30 cm. Výplň jámy zapuštěné v hl. 1,6 m do okrového sedimentu a tmavě šedé hlinité zeminy s uhlíky obsahovala zásyp tmavě šedé hlinitopísčité zeminy se zlomky keramiky zduřelé profílance (obr. 13, 14).

Pod zavážkami se podařilo v hl. 1,90 m (obr. 7, 11) vypreparovat polozemnici (B) o rozměrech 3,70×3,00 m a hloubce 0,5–0,76 m. Její jižní obvod lemovaly tři kúlové jamky o průměru 22 cm a hloubce 40 cm se zbytkem dřevěné tříště. Uprostřed jižní stěny,

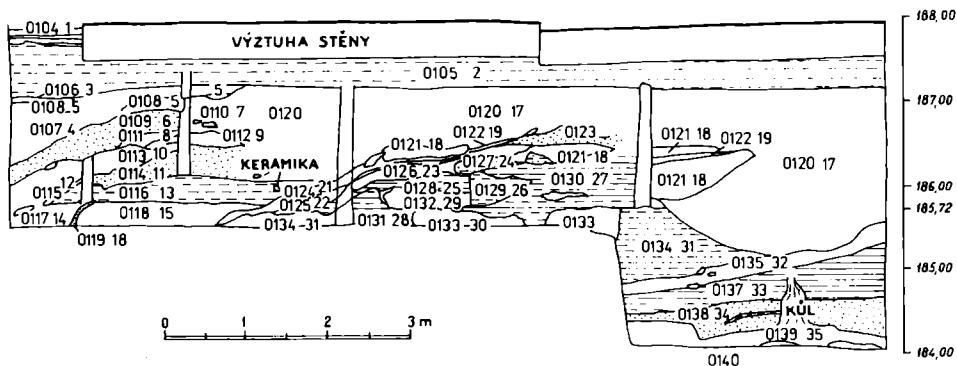

Obr. 4. Situace výzkumu v prostoru mezi Pařížskou ulicí a nemocnicí Na Františku: I – záchranný výzkum v r. 1972 = stavební jáma jižně od kostela sv. Kříže a hotelu Inter. Continental, II – výzkum v r. 1992/93 severně od hotelu IHC (1–8 dubové kůly), III – výzkum v zahradě nemocnice r. 1988, IV – výzkum v kostele sv. Šimona a Judy v r. 1989–90. Kreslili V. Huml, M. Puk a Zd. Dragoun.

kudy vedl stupňovitý přístup k objektu, byla zjištěna kúlová jamka o rozměrech 20×15 cm. Vnitřek objektu (obr. 8:9, 10) vyplňoval šedohnědý písek (6), jemný hnědý písek (7), hnědý písek s vápnem (8), hnědý písek s uhlíky (9) a při dně hnědý písek (10, obr. 8) V západní část polozemnice při dně byla zachycena červená mazanice (obr. 10) a nad ní hnědá hlína (obr. 10:12). Výplň jámy A obsahovala hnědý písek s uhlíky (obr. 10:13). Na severojižním řezu (obr. 8:10) je evidentní, jak v hloubce 1,6 m byl objekt polozemnice (B) překryt vyrovnávací vrstvou, na dně byly položeny ploché kameny.

Jižně od zemnice byla vyhloubena do rostlého podloží ve hloubce 1,8 m pod barokní podlahu kostela jáma elipsovitého tvaru. Jde o objekt pece (C) o rozměrech 136×86 cm, o hloubce 20 cm (obr. 7, 11). Vnitřek jámy obsahoval tmavě šedou hlinitou zeminu s uhlíky a zl. keramiky (172 386–392, 172 880–894) okraje, těla nádob a kosti). Dno jámy pokrývala červená mazanice, dotýkající se se vltavských sedimentů.

Z vyhloubené polozemnice a jam jsme získali zlomky nádob s nízko vytaženým a především zduřelým okrajem, těla střepů zdobená několikanásobnou vlnicí, žlábkovou rýhovnící, rýžkami spolu s přesekáváním šiknými vseky či vrypy. Keramika s polohrubým ostřivem je zhotovena na ručním hmoždířském kruhu.

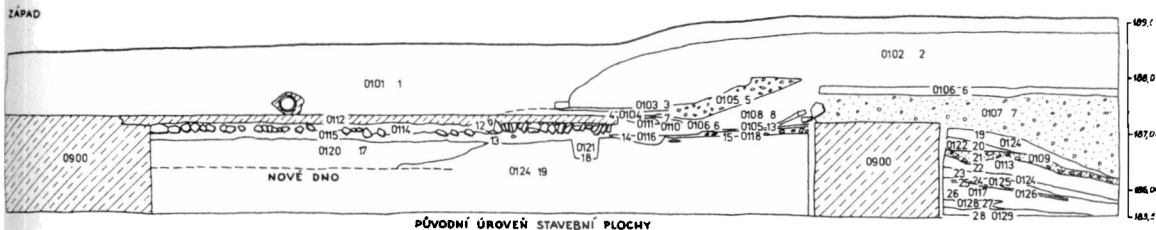
Obr. 5. Východní stěna staveniště IHC (profil C, SJ směr, 1992): 1 – opuka, šedá hlína a malta, opuka, šedá hlína, malta, 2 – šedá hlína s pískem a zlomky kamínků, 3 – kumulace kamenů, 4 – šedohnědá hlinitopískitá s opukou a zl. cihel, 5 – šedý popel, 6 – šedý písek s prejzy + valounky, 7 – malta, písek s uhlíky, 8 – cihly, písek, 9 – tmavá hlína a kosti, 10 – světlé šedý popel, 11 – rezavě žlutý písek, valounky a prejzy, 12 – tmavě hnědá hlinitá, 13 – světlé šedohnědá, kaménky, dřeva, písek a části malty, 14 – popel, malta, uhlíky a písek, 15 – světlé šedý popel, omítka, uhlíky, 16 – rezavý písek, 17 – šedá hlína s jílem, kaménky, uhlíky, polévané zl. nádob, 18 – světlé šedý jemný popel s uhlíky, 19 – rezavý písek s hlínou, 20 – rozdrobené hrudky písku, 21 – šedá hlinitá s pískem, v ní probíhá rezavá vrstva rozdrobeného písku, 22 – písek, uhlíky, malta, zl. cihel, 23 – tmavě šedá písčitá hlína s uhlíky, 24 – tmavě hnědý hlinitý písek s uhlíky, 25 – hnědý jíl a zl. dřev, 26 – tmavá hlína, uhlíky, kaménky a dřeva, 27 – šedá jílová hlína s uhlíky, 28 – hnědošedá hlinitojílová, 29 – tmavě šedá hlína s kameny, 30 – černá hlinitá se zbytky kůží, 31 – rezavá hlína s uhlíky, 32 – tmavě šedý jíl, hlína, 33 – tmavě hnědý jíl, kusy dřev, zl. cihel, malta a dřeva, 34 – tmavě šedá písčitá, jíl, zl. břidlice s vrstvou kaménků, 35 – tmavě šedohnědá + zl. dřevěného odpadu, 36 – podkladový štěrk pod beton. Kresba: V. Huml.

Při rozebírání zavážek pod kamennou dlažbou byly nalezeny četné keramické zlomky (budou publikovány při konečném zpracování). Z vlastního objektu, který uzavírala vrstva písku (č. 7 – na řezu S–J), byly získány zlomky nádob (171 828–836) – hrnce, misky vyznačující se šedým, jindy okrovým povrchem, polohrubým střepem. Na vnitřní straně nádob jsou stopy po obtáčení. Na dnech se vyskytují hrčičské značky ve tvaru kříže (171 690). Na největší výdutí je dekor žlábků, rýžek, šikmých vrypů (např. 172697), vlnic (171 758, 172 087), vlnic a žlábkové šroubovice. Mezi okraji jsou zastoupeny jednoduché, nízko vytažené (8), zvláště však zduřelé (42), minimálně kalichovité (3). Objevil se i kamenný brousek o d – 152 mm, š – 19 mm (tab. 16:2), zlomek nože o délce 9,8 cm, šířce čepele 15 mm ad. jílece 17 mm, stejně tak i kovový kroužek a zbytek strusky.

Kromě keramiky (171 828–836) bylo v objektu nalezeno 702 zvířecích kostí – ovce (37,9 %), skot (32,6%), vepř (23,8 %), z ostatních kůň (4), kočka (4), slepice (24), husa (4) a zajíc (3). Kromě toho byly nalezena opracovaná kost ve tvaru brusle.

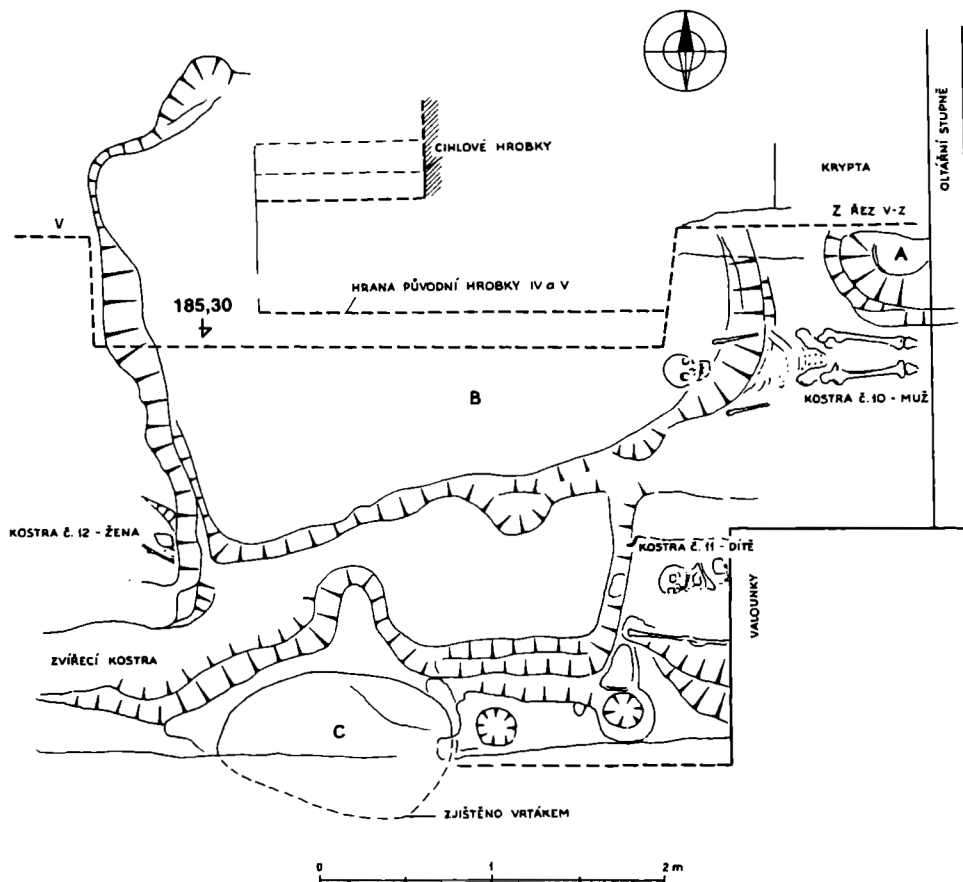
V severní lodi kostela jsme zjistili pod podlahou z červených dlaždic (187,90 m n. m.) pod vrstvami stavební suti v hl. 1,3 m povrch dlažby sestavené z nepravidelných lomových kamenů (kóta 186,74 m n. m., obr. 12). V hl. 2,1 m jsme položili severojižně orientovanou sondu č. IV, kterou jsme v hl. 3,0–3,2 m protnuli starší sídlištní horizont. Po odstranění zavážek jsme zjistili jihovýchodní stranu pece. Na povrchu stěn byl zachycen pokryv černé mazanice. Část objektu ležela pod JV nárožím kamenné stavby a po jejím rozebrání byla zachycena sídlištní vrstva s keramikou z konce 12. a první třetiny 13. století. Uvnitř objektu, zahluobeného do vltavského štěrkopísku, byly v zásypu do max. hloubky 2,6 m zjištěny keramické zlomky – okraj s rozšířením šikmo přisazeným k tělu nádoby, zdobeném vlnicí (obr. 17:5) a dalšími zlomky nádob (173 372–376, obr. 17:3). Těla nádob jsou zdobena několikanásobnou vlnicí (173 753), žlábkovou šroubovicí a jednoduchou vlnicí. Nade dnem objektu v jílové vrstvě byl nalezen kalichovitý okraj (173 832).

Nejstarší sídlištní vrstvou, zjištěnou v kostele sv. Šimona a Judy, představuje 40 cm vyrovnávací vrstva valounkových a lámavých kamenů v JV kvadrantu č. 5 a kumulace kamenů zjištěná poblíž cihlové hrobky č. I pokračovala jižním směrem, až k jižní stěně

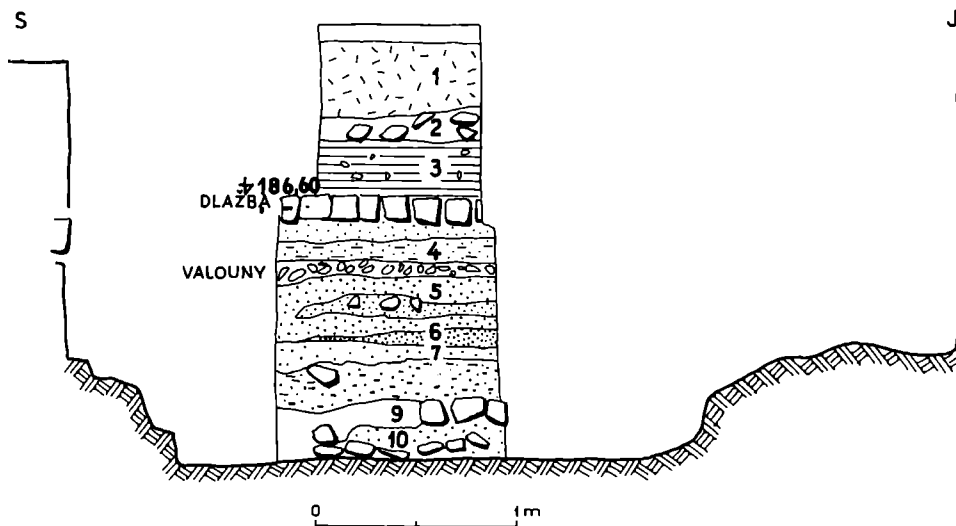

0 1 2 3 m

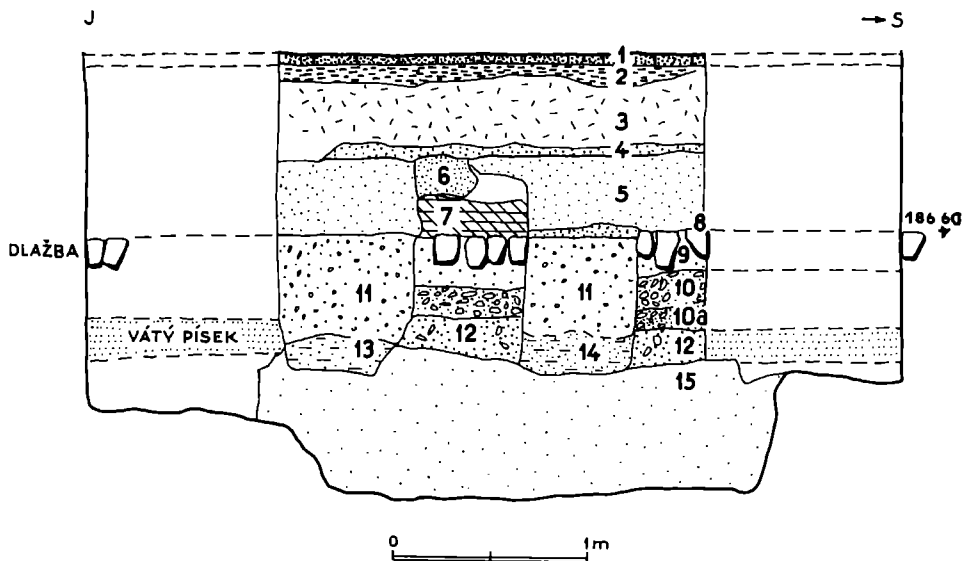
Obr. 6. Staveniště IIIC (1992/93) – VZ směr, severní stěna: 1 – písčitá hlína, valouny, kameny, zl. cihel, 2 – hlinité závažky s velkými kameny, cihlami, 3 – tmavě šedá hlína, 4 – žlutý písek s valounky, 5 – drobné kaménky a štěrků, 6 – černá vrstva s uhlíky, 7 – hnědý písek, valounky, kaménky a zl. cihel, 8 – žlutý jíl, 9 – světlé žlutý jíl, 10 – jílově písčitá, 11 – beton, 12 – velké kameny, 13 – tmavě šedá písčitá hlína, 14 – tmavě šedá hlinitá, 15 – štěrků, 16 – betonové základy university, 17 – hlinitý písek zl. cihel, kameny, 18 – tmavě šedá hlína, sřepy oboustranně polévané, 19 – šedý popel, 20 – jemný zrnitý písek s kameny, 21 – prejzy, kameny a písek, 22 – šedý popel s uhlíky, 23 – šedohnědý popel, zbytky malty, 24 – šedý popel, 25 – tmavě šedá hlína s kaménky, 26 – šedý popel, zbytky malty, 27 – jíl s hnědým pískem se zbytky malty, 28 – tmavě šedý jíl s uhlíky. Kresba: V. Huml, M. Puk.

Obr. 7. Situace sídlištních objektů v kostele sv. Šimona a Judy (výzkum MMP v r. 1989 a 1990): A – jáma, B – polozemnice, C – pec. Kresba: V. Huml, Zd. Dragoun.

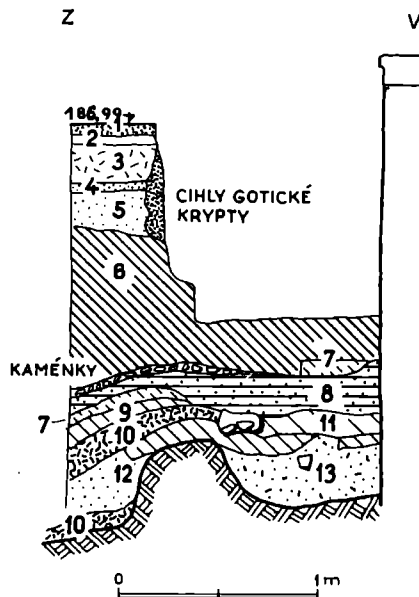
Obr. 8. Kostel sv. Šimona a Judy, sídlištní objekt B/90 – řez S–J, pohled k východu: 1 – destrukce, 2 – opukové kameny, 3 – hlína s kameny a maltou, 4 – černý hlinitý písek, 5 – šedohnědá písčítá s uhlíky, 6 – šedohnědá písčítá, 7 – hnědý písek, 8 – hnědý písek s uhlíky a vápnem, 9 – hnědý písek s uhlíky, 10 – hnědý písek. Kresba: V. Huml.

Obr. 9. Kostel sv. Šimona a Judy, profil S–J, západní strana: 1 – cihlové dlaždice, 2 – bílá vápenná malta, 3 – stavební destrukce, 4 – šedý písek, 5 – šedohnědý jemný písek s částmi malty a vápnem, 6 – udusaný jemný zrnitý písek, 7 – šedohnědá hlína s kameny, 8 – opuková dlažba, 9 – světlý zrnitý písek, 10 – udusaná vrstva valounků prosypaných pískem světlehnědého odstínu, 11 – hnědý písčitý zásep s drobnými kaménky, vápennými kusy a střepy keramiky, 12 – tmavě šedý písek s kusy kamenů, 13 – zásep hrobu písčitohlinitý, odkrytý 2 holenní kosti z kostry č. 12, 14 – šedý písčitohlinitý zásep hrobu, 15 – hnědý písek s uhlíky, výplň obj. B/90. Kresba: V. Huml.

hrobky č. V. Do této zavážkové vrstvy se zahluboval hrob ženy č. 12 SZ–JV s orientací odlišnou, než mají hroby z pohřebiště ze 13. stol. Odkryté hroby pod dlažbou z nepravdělných kamenů se žlábkem na dešťovou vodu (186,74 m n. m.), kde byly v písčitém nánosu nalezeny zlomky keramiky se zduřelými okraji, nepřímě dokládají existenci starší

Obr. 10. Kostel sv. Šimona a Judy, severní stěna, profil Z-V: 1 - cihlová dlažba, 2 - vápenné podloží pro dlažbu, 3 - opukové kameny a sut', 4 - šedý hlinitý jemný písek, 5 - šedý písek, 6 - zásyp tmavě šedé hlíny, 7 - žlutý jíl, 8 - tmavě hnědá hlína, 9 - šedá hlinitá s uhlíky, 10 - mazanice, 11 - šedá hlína světlejšího odstínu, 12 - hnědá hlína, 13 - výplň jámy A/90 hnědého písku s uhlíky. Kresba: V. Huml.

sakrální stavby, situované v areálu dnešního kostela. Předpokládáme, že její zbytek se dochoval v kamenném zdivu na SV straně kostela.

Na základě zachycených objektů (jam, pecí, polozemnic in: Huml, 1980, 175 an.), vy-zdvižené keramiky, charakterizované keramickými zlomky s převládajícím typem zduře-lého okraje, těl nádob s výzdobou šroubovice a rýžek, včetně několikanásobných vlnic či hřebenových vpichů, vyplývá závěr, že v areálu jižně od čp. 982, v areálu ubytovny pro zaměstnance hotelu IHC a ve východní části kostela sv. Šimona a Judy a jeho severní lo-di se rozkládalo sídliště, které podle archeologických zjištění (Huml, 1988, obr. 4:3) již nezasahovalo do pobřežního pásu Vltavy. Prokázalo se to při archeologickém výzkumu na zahradě v západní části areálu nemocnice Na Františku, kde v sondě B pod horizon-tem s kostrovými hroby (kóta 186,60 m n. m.), datovaným pražským grošem Václava IV. (za laskavé určení děkuji dr. Zd. Nemeškalové), se prostíralo středověké sídliště (kóta 185,00 m n. m.).

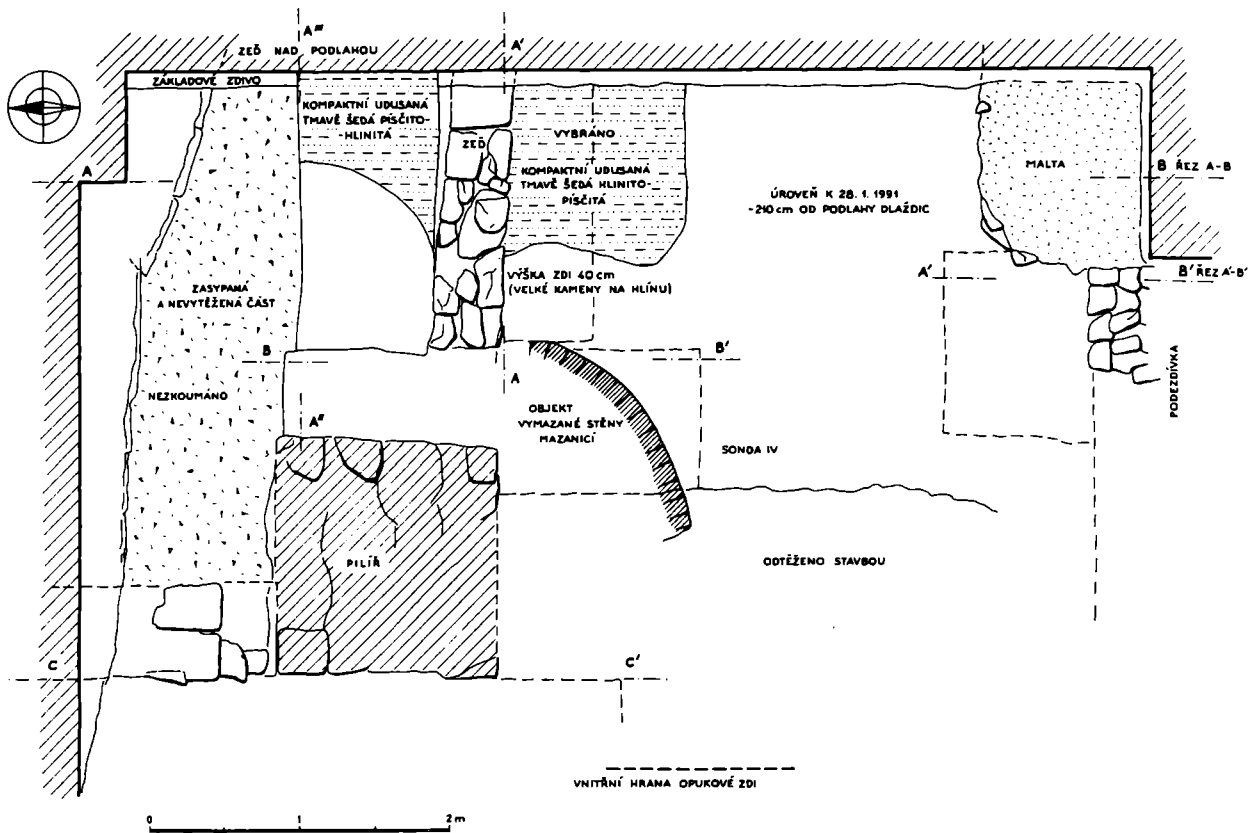
Pobřežní pás staroměstského areálu byl zkoumán v letech 1992/93 na ploše 26×11 m severně od hotelu Intercontinentál (obr. 4:2) při stavbě kotelny na dně výkopu v hloubce 5 m na kótě 185,6 m n. m. Podařilo se odkrýt tři řady kúlů z dubových kmenů o docho-vané výšce 1 m a o průměru 20 až 35 cm, jež byly zapuštěny do pobřežních jílu ve smě-ru V-Z. Na profilu, vedeném ve směru S/J jsou za řadou kúlů znatelná souvrství odpad-kových vrstev ze šedých hlinitých zavážek s úlomky větví, částí kůry ze stromů a bahnitých příměsí. Nejstarší zavážky datujeme podle zlomků keramiky do období 13. století. Deponie z hlinitopísčitých vrstev s obsahem sídlištních odpadů umožňovala ochranu staroměstského území před záplavami. Podobné zpevnění břehů Vltavy zachy-cujeme i západně v Sanytrově ulici, kde v r. 1967 při hloubení stavební jámy byly od-kryty dubové piloty, rozmístěné tokem řeky (Olmerová-Ječná, 1967-68, 115) a směrem po proudu v areálu Anežského kláštera, kde pod úrovní předzákladů severní štítové zdi konventu byl zachycen zbytek vyplétaného plotu z dubových púlených kmenů, ve spodní části s pravouhlým osekáním o průměru 20 cm (Dragoun, 1980, 214, obr. 3; obr. 4, 5, 6).

Na základě archeologických pramenů, získaných z prostoru pozdějšího staroměstské-ho tržiště (areál kolem kostela sv. Michala) a ze severního vltavského pravobřeží (mezi Pařížskou třídou a kostelem sv. Haštala), zjišťujeme velkou hustotu osídlení. To se stalo

Obr. 11. Kostel sv. Šimona a Judy – celkový pohled na JZ nároží zemnice (obj. B/90) a v jižním profilu umístěnou peci C/90, pohled od V. Foto: Jar. Hořík.

základem pro formování pozdějších farních osad, doložených v sídelní struktuře Starého Města pražského, dodnes doložených řadou kostelů. Obyvatelé osad, rozptýlených na maninské terase, tak i v pravobřežním pásu, jehož pobřežní část chránily tři řady dubových kůlů a za nimi závážky odpadů, se věnovali řemeslné činnosti, jak ukazují nálezy pecí a výrobních objektů (v nivě i na terase in: Ječný et alii, 1984, 211 an.). Zemědělské zázemí těchto osad se zřejmě rozkládalo na ploše pozdějšího Nového Města. Bezpro-

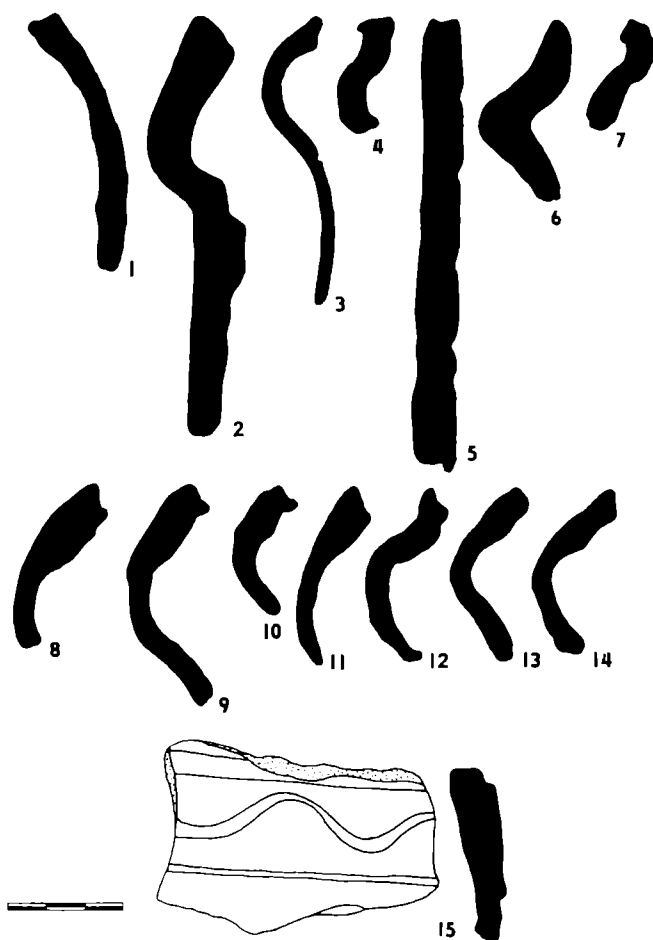
Obr. 12. Severní loď kostela sv. Šimona a Judy, v sondě IV odkryt jižní obvod zahloubeného objektu, jehož stěny jsou opatřeny mazanicí. Kresba: V. Huml.

střední kontakt osad s jejich zemědělským zázemím přerušil pás staroměstského opevnění ve 30.–40. letech 13. století. Dokladem je rozdělení dvou pražských újezdů – sv. Martina a sv. Klimenta. Tímto vývojem se zrychlila urbanizace osad, vedoucí k vytvoření Starého Města pražského.

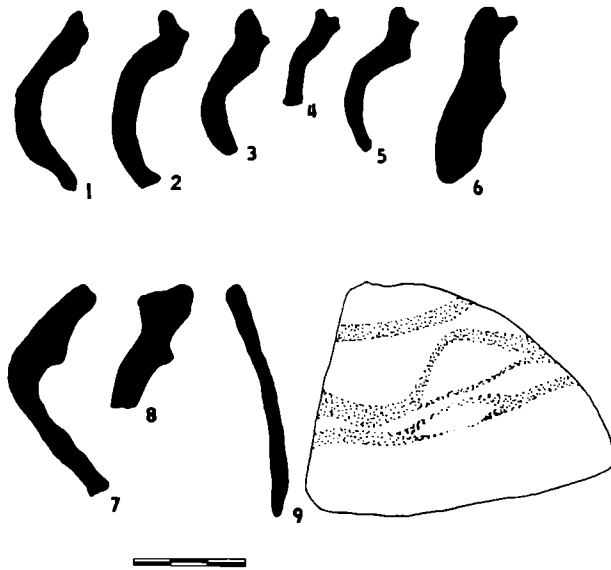

Obr. 13. P. 1, kostel sv. Šimona a Judy. Ukázky nálezů keramických nádob z objektů na kvadrantu K 5. 1 – 173 484, 2 – 173 360, 3 – 173 361, 4 – 172 888, 5 – 172 880, 6 – 172 775, 7 – 172 755, 8 – 172 771, 9 – 172 532, 10 – 172 646, 11 – 172 534, 12 – b. č., 13 – 172 539, 14 – 172 547, 15 – 172 540, 16 – 172 564, 17 – 172 584, 18 – 172 565, 19 – b. č., 20 – 173 558, 21 – 172 420, 22 – 172 399, 23 – 172 434, 24 – 172 455. Kresba: E. Dostálová.

PŘÍLOHA

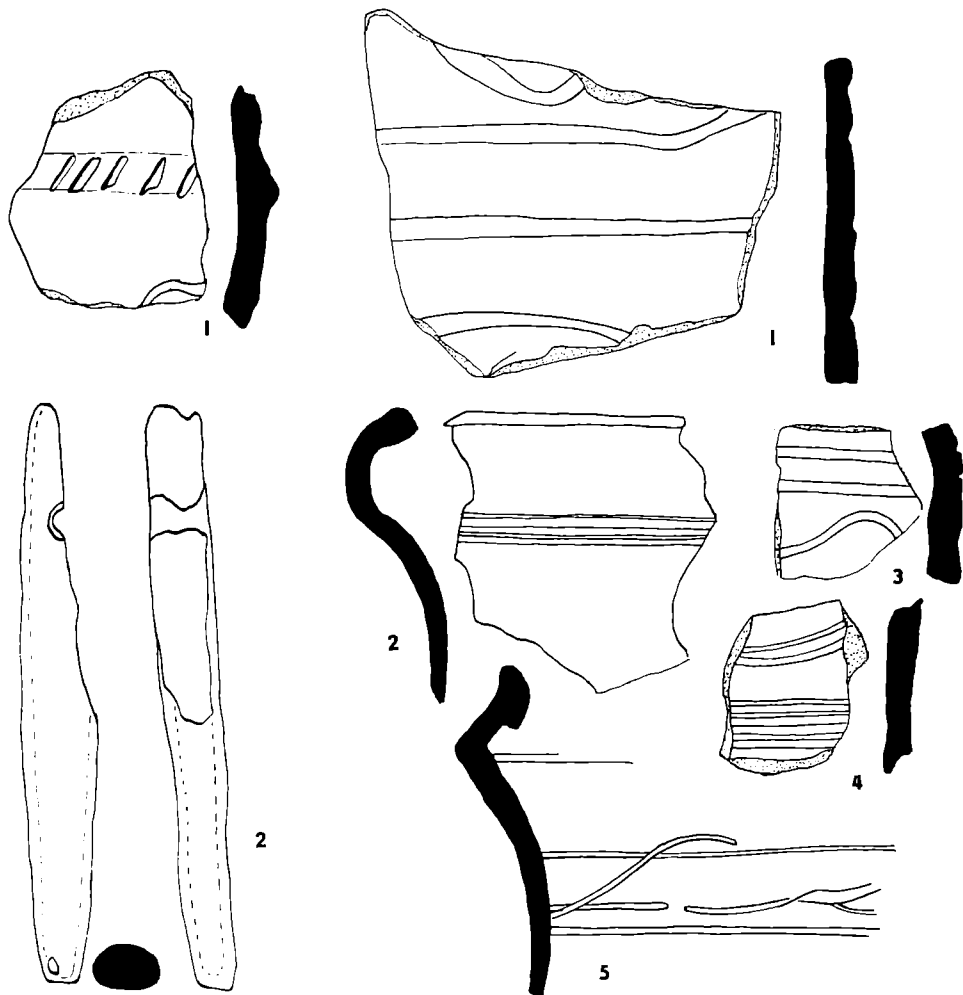
Obr. 14. P. 1, kostel sv. Šimona a Judy. Ukázky nálezů keramických nádob z kvadrantu K 5. 1 – 173 752, 2 – 173 818, 3 – 172 135, 4 – 172 141, 5 – 171 998, 6 – 171 960, 7 – 171 967, 8 – 172 474, 9 – 172 472, 10 – 172 492, 11 – 172 512, 12 – 172 968, 13 – 171 962, 14 – 173 949, 15 – 172087. Kresba: E. Dostálová.

Obr. 15. P. 1, kostel sv. Šimona a Judy. Ukázky nálezů keramických nádob z kvadrantu K 5. 1–6 čs. 271, př. č. A 7/92–201, 7–9 čs. 270, př. č. A 7/92–197. Kresba: E. Dostálová.

LITERATURA

- BORKOVSKÝ, I., 1955: Výzkum v klášteře bl. Anežky v Praze 1, AR VIII, 191–192, 194, 204, 209–211.
- DRAGOUN, ZD., 1981: Záchraný výzkum při rekonstrukci plynovodu na Starém Městě pražském I, Arch. Prag. 2, 193–232.
- TÝŽ 1988: Dosavadní výsledky archeologického výzkumu v Richtrově domě, Staletá Praha XVIII, 45–54.
- TÝŽ, 1997: Zur Frage der frühmittelalterlichen Kirchen auf dem Gebiet der Prager Altstadt – K otázce raně středověkých kostelů na území Starého Města pražského, Sborník – Život v archeologii středověku, 149–168.
- TÝŽ, 1980: Archeologický výzkum severní fronty Anežského kláštera, Arch. Prag. 1, 209–226.
- TÝŽ, 1990: Zjišťovací výzkum u věže kostela sv. Michala na Starém Městě pražském, Arch. historica 15, 287–292.
- HRDLIČKA, L., 1982: Využití výkopů pro inženýrské sítě jako pramen k poznání původního reliéfu a jeho proměn v historickém jádru města – AR XXXIV, 599–621.
- HUML, V., 1980: Výzkum v areálu hotelu Intercontinentál v Praze 1, Starém Městě, Arch. Prag. 1, 175–189.
- TÝŽ, 1981: K osídlení vltavského břehu Starého a Nového Města pražského ve 12.–13. století, PSH XIV, 50–64.
- HUML, V.–MUK, J., 1990: Kostel sv. Michala na Starém Městě pražském, Arch. historica 15, 277–285.
- HUML, V.–STAREC, P., 1997: K osídlení areálu kostela sv. Michala a Malého náměstí na Starém Městě pražském, Sborník – Život v archeologii středověku, 253–262.
- JEČNÝ, H., et alii, 1984: Praha v raném středověku. Jeden ze současných pohledů na vývoj přemyslovského města, Arch. Prag. 5/1, 211–288.
- MUK, J., 1961: Doplnky k poznatkům o pražských románských domech, Ochrana památek, Sborník Klubu Za starou Prahu za r. 1961, 55–58.
- NECHVÁTAL, B., 1997: K nálezové problematice mladohradištního pohřebiště v Radomyšli u Strakonic, Arch. historica 22, 61–96.
- OLMEROVÁ, H.–JEČNÝ, H., 1967–68, BZO 6, 1968, 115.
- OLMEROVÁ, H.–KOTÍKOVÁ, Ch.–JEČNÝ, H., 1971: Problém středověkých břidlicových domů v Praze, Monumentorum Tutella – Ochrana pamiatok 7, 175–201.
- STAREC, P., 1998: K problematice raně středověkých komunikací v prostoru pražského Malého náměstí a řešení jeho vzniku. AH 23, 27–34.
- REICHERTOVÁ, K., 1967: Výzkum dvorku před bývalým kostelem sv. Františka v areálu Anežského kláštera, AR XIX, 525 an.
- TÝŽ, 1989: Bývalý klášter bl. Anežky Přemyslovny v Praze 1 Na Františku, Arch. Prag. 10, 133–204.

Obr. 16. P. 1, kostel sv. Šimona a Judy. Ukázky nálezů: 1 – 173366, 2 – 172088 (brousek). Kresba: E. Dostálová.

Obr. 17. P. 1, kostel sv. Šimona a Judy. Ukázky nálezů keramických nádob: 1 – 171996, 2 – 173336, 3 – 173374, 4 – 173370, 5 – 173359. Kresba: E. Dostálová.

SLÁMA, J., 1970: Příspěvek k dějinám českého hrnčířství 9. a 10. století, Sborník N. M. v Praze 1/2, 165–175.
 STEHLÍKOVÁ, D.–TRYML, M., 1986: Výzkum staroměstské osady Na louži, Stalctá Praha 85–98.
 ŠÍROVÁ, M., 1977: Předběžná zpráva o archeologickém výzkumu v Praze 1, Kaprova ul., Trasa Metra, stavební stanice Staroměstská in: Středověká archeologie a studium počátků měst, 216–219, Praha.
 TRYML, M., 1986: K počátkům středověkého osídlení Haštalského náměstí a jeho okolí, Stalctá Praha 75–83.

Zusammenfassung

Beitrag zur Besiedlung der Prager Altstadt vor der Hälfte des 13. Jhs.

Der Verfasser informiert über die Ergebnisse der archäologischen Grabungen im Areal der Altstadt. Die Belege von der Besiedlung vor der Hälfte des 13. Jhs. wurden längs der Moldau festgestellt. Weitere

Besiedlungsspuren wurden in der heutigen Pariserstr. und im Areal des Krankenhauses „Na Františku“ entdeckt. Die archäologischen Quellen bestätigen im Altstädter Areal eine dichte Besiedlung. Das unterstützen auch mehrere Kirchen, die im Laufe der Zeit in diesem Areal entstanden sind.

Abbildungen:

1. Prag. Altstadt. 1 – St. Kreuz-Kirche, 2 – St. Simon und Juda-Kirche, 3 – St. Agnes-Kloster, 4 – Areal der St. Kastulus-Kirche, 5 – Dlouhá Gasse, 6 – St. Nikolaus-Kirche, 7– Kleinplatz, 8 – Areal St. Michael-Kirche, 9 – Jiřská Gasse.
2. Prag. Jiřská Gasse, Nr. 446/8. Schnitt durch den Backofen.
3. Prag. St. Michael-Kirche. Situation, Grundriß und Schnitt durch die Ovalgrube.
4. Prag. Die Grabungsarbeiten zwischen der Pariser Straçe und dem Krankenhaus „Na Františku“.
5. Prag. Die Ostwand der IHC Baustelle.
6. Prag. IHC Baustelle.
7. Prag. St. Simon und Juda-Kirche, Situation der Siedlungsobjekte.
8. Prag. St. Simon und Juda-Kirche. Siedlungsobjekt B/90.
9. Prag. St. Simon und Juda-Kirche. Westliche Seite des N-S Profils.
10. Prag. St. Simon und Juda-Kirche. Die Nordwand.
11. Prag. St. Simon und Juda-Kirche. Gesamtblick auf die S-W Ecke des Grubenhauses.
12. Prag. St. Simon und Juda-Kirche. Nordschiff mit einem eingetieften Objekt.
- 13.–17. Prag. St. Simon und Juda-Kirche. Die Keramikfunde.